

SA's Leading Past Year

Exam Paper Portal

You have Downloaded, yet Another Great
Resource to assist you with your Studies 😊

Thank You for Supporting SA Exam Papers

Your Leading Past Year Exam Paper Resource Portal

Visit us @ www.saexampapers.co.za

**SA EXAM
PAPERS**

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS/ NATIONAL SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

SETSWANA PUO YA GAE (HL)

PAMPIRI YA BOBEDI (P2)

2022

MADUO: 80

NAKO: Diura di le 2½

Pampiri e, e na le ditsebe di le 25.

DITAELO LE TSHEDIMOSETSO

1. Buisa tsebe e ka kelotlhoko pele o ka simolola go araba dipotso.
2. O se ka wa leka go buisa pampiri yotlhe. Lebelela lenaneo la diteng mo tsebeng ya bone, mme o tshwae dipalo tsa dipotso tse di boditsweng mo dikwalong tse o di buisitseng monongwaga. Morago ga moo, buisa dipotso tse, mme o tlhophe dipotso tse o batlang go di araba.

3. Pampiri e, e na le DIKAROLO di le THARO:

KAROLO YA A:	Poko	(30)
KAROLO YA B:	Padi/Ditlhangwa tsa setso	(25)
KAROLO YA C:	Terama	(25)

4. Araba DIPOTSO di le TLHANO: Di le THARO mo KAROLONG YA A, e le NNGWE mo KAROLONG YA B le e le NNGWE mo KAROLONG YA C ka mokgwa o o latelang:

KAROLO YA A: POKO
 MABOKO A A TLHAOTSWENG – Araba dipotso di le PEDI.
 LEBOKO LE LE SA TLHAOLWANG – Araba potso e.

KAROLO YA B: PADI/DITLHANGWA TSA SETSO
 Araba potso e le NNGWE.

KAROLO YA C: TERAMA
 Araba potso e le NNGWE.

5. TLHOPHO YA DIKARABO MO KAROLONG YA B (PADI KGOTSA DITLHANGWA TSA SETSO) LE MO KAROLONG YA C (TERAMA):

Araba FELA dipotso tsa padi kgotsa ditlhangwa tsa setso le terama tse o di ithutileng.

Araba potso e le NNGWE ya TLHAMO le e le NNGWE ya DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE. Fa o araba potso ya tlhamo mo KAROLONG ya B, o tshwanetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG ya C. Fa o arabile dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG ya B, o tshwanetse go araba potso ya tlhamo mo KAROLONG ya C. Dirisa lenaneonetefatso go go thusa.

6. BOLEELE JWA DIKARABO

Karabo ya potso ya tlhamo ya poko e tshwanetse go nna mafoko a a ka nnang 250–300.

Dikarabo tsa dipotso tsa tlhamo tsa padi kgotsa ditlhangwa tsa setso le terama di tshwanetse go nna mafoko a a ka nnang 400–450.

Boleele jwa dikarabo tsa dipotso tse dikhutshwane bo laolwe ke maduo a a neetsweng. Dikarabo tsa batlhatlhojwa di totobale, mme di nne maleba.

7. Latela ditaelo kwa tshimologong ya KAROLO e NNGWE le e NNGWE.
8. Nomora dikarabo tsa gago ka nepagalo go ya ka thulaganyo ya dipalo tse di dirisitsweng mo pampiring ya dipotso.
9. Simolola KAROLO e NNGWE le e NNGWE mo tsebeng e NTŠHWA.
10. Tiriso ya nako e e tshikinngwang.

KAROLO YA A: Bonnye metsotso e le 40

KAROLO YA B: Bonnye metsotso e le 55

KAROLO YA C: Bonnye metsotso e le 55

11. Dirisa mokwalo le mopeleto o o kannweng ke Lekgotla la Bosetšhaba la Puo ya Setswana. Kwala sentle ka mokwalo o o buisegang.

LENANEO LA DITENG

Tsebe e, e naya batlhatlhojwa tshedimosetso tebang le tlhopho ya dipotso tse ba batlang go di araba kwa ntle ga go buisa pampiri yotlhe.

KAROLO YA A: POKO

Poko e e tshaotsweng: Araba dipotso dingwe le dingwe di le PEDI.

PALO YA POTSO	MOFUTA WA POTSO	MADUO	TSEBE
1. 'Aforikaborwa yo mošwa'	Potso ya tlhamo	10	6
2. 'Madubedube a 1939'	Dipotso tse dikhutshwane	10	8
3. 'Menomasweu polaya e tshega'	Dipotso tse dikhutshwane	10	9
4. 'Tumelo'	Dipotso tse dikhutshwane	10	10

LE

Poko e e sa tlaolwang: Batlhatlhojwa botlhe ba TSHWANETSE go araba potso e.

5. 'Mahumapelo a ga Phokojwe'	Dipotso tse dikhutshwane	10	11
-------------------------------	--------------------------	----	----

ELA TLHOKO: Araba POTSO e le NNGWE YA TLHAMO le POTSO e le NNGWE YA TSE DIKHUTSHWANE. Fa o araba potso ya tlhamo mo KAROLONG YA B, o tshwanetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG YA C. Mo KAROLONG YA B le mo KAROLONG YA C araba potso e le NNGWE fela.

KAROLO YA B: PADI/DITLHANGWA TSA SETSO

PADI: Araba potso e le NNGWE fela go tswa mo pading e o e tshaoletsweng.

6. <i>Leba Seipone</i>	Potso ya tlhamo	25	12
7. <i>Leba Seipone</i>	Dipotso tse dikhutshwane	25	12
8. <i>Omphile Umphi Modise</i>	Potso ya tlhamo	25	14
9. <i>Omphile Umphi Modise</i>	Dipotso tse dikhutshwane	25	14
10. <i>Masego</i>	Potso ya tlhamo	25	16
11. <i>Masego</i>	Dipotso tse dikhutshwane	25	16
12. <i>Ntlhomole Mmutlwa</i>	Potso ya tlhamo	25	18
13. <i>Ntlhomole Mmutlwa</i>	Dipotso tse dikhutshwane	25	18

KGOTSA

DITLHANGWA TSA SETSO: Araba potso e le NNGWE fela go tswa mo ditlhaweng tsa setso tse o di tshaoletsweng

14. 'Tlholego ya Bakgatla ba ga Kgafela' LE 'Leboko la dikgomo'	Potso ya tlhamo	25	20
15. 'Mmutla le Tholo' LE 'Leboko la Bakwena'	Dipotso tse dikhutshwane	25	20

KAROLO YA C: TERAMA

Araba potso e le NNGWE.

16. <i>Matsapa di a tsaya kae?</i>	Potso ya tlhamo	25	22
17. <i>Matsapa di a tsaya kae?</i>	Dipotso tse dikhutshwane	25	22
18. <i>Ga se Lorato</i>	Potso ya tlhamo	25	24
19. <i>Ga se Lorato</i>	Dipotso tse dikhutshwane	25	24

ELA TLHOKO: Mo DIKAROLONG tsa B le C, araba potso ya TLHAMO e le NNGWE le potso e le NNGWE ya DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE. Ga o a tshwanela go araba dipotso tse PEDI tsa tlhamo kgotsa dipotso tse PEDI tse dikhutshwane.

LENANEONETEFATSO

Lebelela lenaneonetefatso go rurifatsa fa o arabile palo ya dipotso e e tlokegang.

KAROLO	PALO YA DIPOTSO	PALO YA DIPOTSO TSE DI ARABIWANG	TSHWAYA (✓)
A: Poko (Poko e e tlaotsweng)	1–4	2	
A: Poko (Poko e e sa tlaolwang)	5	1	
B: Padi/Ditlhangwa tsa Setso (Tlhamo kgotsa dipotso tse dikhutshwane)	7–15	1	
C: Terama (Tlhamo kgotsa dipotso tse dikhutshwane)	16–19	1	

ELA TLHOKO: Mo DIKAROLONG tsa B le C, netefatsa gore o arabile potso e le NNGWE ya tlhamo le e le NNGWE ya dipotso tse dikhutshwane.

KAROLO YA A: POKO**MELODI YA POKO – RM Ramagoshi**

Dipotso di tlaa bodiwa go tswa mo mabokong mangwe a le MANE a a tlhaotsweng le go tswa go le le LENGWE le le sa tlhaolwang. Batlhatlhojwa ba tshwanetse go araba dipotso DINGWE le DINGWE di le PEDI go tswa mo mabokong a a tlhaotsweng le le le sa tlhaolwang. Dipotso tsa maboko a a tlhaotsweng di tlaa tlhagelela pele, mme go latele tsa leboko le le sa tlhaolwang.

ELA TLHOKO: Araba potso ya leboko le le sa tlhaolwang.

POKO E E TLHAOTSWENG

Araba dipotso di le PEDI go tswa mo go di le nne tse di boditsweng.

POTSO 1: POTSO YA TLHAMO

Buisa leboko le le latelang, mme morago o kwale tlhamo e mo go yona o tlhagisang se mmoki a eletsang go bona se diragala mo Aforikaborwa yo mošwa. Boleele jwa tlhamo e nne mafoko a a ka nnang 250–300.

AFORIKABORWA YO MOŠWA – MO Molamu

- 1 Segajaja se tlaa khutla leng metseng?
- 2 'Rumo le tlaa emisa leng go ja nama ya motho?
- 3 Kgodumodumo e e metsang ditšhaba magaeng.
- 4 Botho bo ile kokomaneng tsa motho,
- 5 Yo o re tlogeletseng boswa jwa boammaaruri.
- 6 Mabolelelaruri fa ntwakgolo e le ya molomo.
- 7 Bana ba fetogile dikhutsana e le ruri,
- 8 Basadi botlholagadi ba bo abetswe ke lerumo,
- 9 Moeng go goroga go lelwe sa masetlapelo.
- 10 Ka o ithoma a lerile ona masetlapelo.
- 11 Aforikaborwa yo mošwa,
- 12 Tlaya ka kgothatso.
- 13 Tlaya ka kagiso.
- 14 Baagi mmala ke maradu a mafatshwana,
- 15 A mafatshwana go ka gamelwa dikhutsana.
- 16 Fa 'rumo le tlhaba bontsho madi a thepologa,
- 17 Fa 'rumo le phunyeletsa bosweu madi a tshologa,
- 18 Bammala, Bantsho, Basweu re bopa bofatshwana,
- 19 A re lweng ntwaga ya go batla kagiso mono borwa.
- 20 Dipapamotse batho ba khutle go putsaputsa dikeledi,
- 21 Ditebelelo 'sigong di tle di tshwarwe,
- 22 Aforikaborwa yo mošwa,
- 23 Tlaya ka letsididi,
- 24 Tlaya ka kagiso.

- 25 Kagiso tshematshema tlhe ke a go batla,
26 Pelo di phophome boitumelo go rene poelano.
27 Tsholetsa mosito, gata sesole ke a go atla.
28 'Topo se boelwe ke tlotlo ka se fetotse setshwano,
29 Lejweleputswa o itsege ka lehumo e seng mahutsana.
30 Mo go wena go tswa dikgantshwane tsa lefatshe.
31 Kana o sentlhaga sa dikitso tsa madimanaana.
32 Emang ka oomabedi re tle re kgatlhege lefatshe.
33 Re tlholele boitumelo re a bo senka.
34 Re nee kagiso re a e tlhoka,
35 Aforikaborwa yo mošwa,
36 Tlaya ka boitumelo
37 Tlaya ka kagiso.

[10]

POTSO 2: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE

Buisa leboko le le latelang, mme o arabe dipotso.

MADUBEDUBE A 1939 – JM Lekgetho le ba bangwe

- 1 Le epile la ba la tlhakana moseja ole.
- 2 Ga twe go thata, kgomo e tsentse tlhako kgamelong
- 3 Thamo ya phala khibidu; ga twe go dubegile,
- 4 Go a faratlhatlhanngwa, ga go jewa diwelang.
- 5 Bommabana ba lela mo go botlhokotlhoko,
- 6 Ba gadima tlase boo ba gadima godimo.
- 7 Ga twe go a boitshega, ga go itsiwe boroko.
- 8 Go lala go khidia sefako sa marumo.
- 9 Bontsintsi ga bo na kwa bo latsang tlhogo gone,
- 10 Ba fetogile bakgarakgatshegi ba bofelo.
- 11 Go itatswa kgabo ya molelo mo magabone,
- 12 E ja e be e wetsa motshegare le bosigo.
- 13 Thaka ya makau e tlogetse magae le metse,
- 14 E ineetse go lala godimo ga dithaba,
- 15 Ga se bothatanyana, gompieno go sulafetse,
- 16 Go tshwana fela gare ga mawatle le metlhaba.
- 17 Ga twe monongwaga phatshwana ga e thuse sepe,
- 18 Go busa dinonyane tsa loapi, difofane;
- 19 Mo metsing gone go fete go iphetlhe sekepe
- 20 Sa seka-kadimelela, sekepe sa sesapi.
- 21 E ya gompieno ga se e tholang e bolelwa.
- 22 Gompieno go thulanye botlhale le jo bongwe,
- 23 Ka go rakanye bone tota bana ba go tsalwa
- 24 Ga ba ga lebagana ditshwantshang le tse dingwe.

- 2.1 Kgankgolo ya leboko le ke efe? (2)
- 2.2 Faa sekapuo se se dirisitsweng mo moleng 8 le mosola wa sona. (2)
- 2.3 Tlhalosa mola 13 jaaka o dirisitswe mo lebokong (2)
- 2.4 Naya ponagalo ya poko e e mo moleng wa 15 le mosola wa yona. (2)
- 2.5 O ithutile eng go tswa mo lebokong le? (2)

[10]

POTSO 3: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE

Buisa leboko le le latelang, mme o arabe dipotso.

MENOMASWEU POLAYA E TSHEGA – OH Khunou

- 1 Nna tota fa go ka twe ke tsee tšhaka ke bolae,
- 2 Ke bolae selo se ke se tlhoileng,
- 3 Nka tsholetsa mogatla ka etsa tshwenyana,
- 4 Ka fofa ka etsa leebarope,
- 5 Ka dumaduma ka etsa tau.
- 6 Dikgosi tsa gaetsho ntetleleleng ke a kopa,
- 7 Ke fetseng ka tshetlhana e ya Bataung,
- 8 E nketse ka dinakana metsing,
- 9 Ke menomasweu e bolaya a tshega,
- 10 Se forweng ke menomasweu ao.
- 11 Ga se meno ke marumo,
- 12 A a tlhaba a a segaka,
- 13 Bogale ba ona bo tshwana fela le digai tsa Matebele,
- 14 Bonnaka se itlhokiseng ditsebe nkutlweng.
- 15 Bonang matšhwititšhwiti ale a batho,
- 16 Ga se batho ke tlang lo bone,
- 17 Ba apere mmala wa nkopane,
- 18 Ba ya go fitlha ntsalake.
- 19 O meditswe ke noga ya Bataung,
- 20 Menomasweu polaya ditšhaba,
- 21 A ka go tlaletsa a go etsa lesea,
- 22 Bagaetsho siang le sie sera seo.

- 3.1 Kgankgolo ya leboko le ke efe? (2)
- 3.2 Faa sekapuo se se dirisitsweng mo moleng 11 le mosola wa sona. (2)
- 3.3 Tlhalosa mola 17 jaaka o dirisitswe mo lebokong. (2)
- 3.4 Naya ponagalo ya poko e e mo moleng wa 22 le mosola wa yona. (2)
- 3.5 O ithutile eng go tswa mo lebokong le? (2)

[10]

POTSO 4: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE

Buisa leboko le le latelang, mme o arabe dipotso.

TUMELO – JM Lekgetho le ba bangwe

- 1 Ana o segatthamelamasisi jang, Lorato!
- 2 Fa diganka tse dikgolo di go obela tlhogo,
- 3 O kokobeletsa le nare tse dikgolo tlase,
- 4 Fa le morwa Manoa o bo o mmeile fatshe.

- 5 E ne e le mogaka, e le maila-go-kgotlhwa;
- 6 E se diangwa, a kakelwa a itlhaolelwa;
- 7 Ga twe le tau tota o ne a e tlhola ka mašetla,
- 8 A sa sisimoge go e tshwara ka diatla.

- 9 O kile a tlaselwa ke dira di sa mo itse,
- 10 Di solofetse go mo tshwara a sa itebetse;
- 11 Tsa itlhoma ke potsane o ka golegwa ka thapo,
- 12 A di tshwara ka mabetwa-e-pelo tsa ipona phoso.

- 13 A ba kgogogela jaaka tilodi ya magaga
- 14 Ba phatlalala; go se monate gare ga naga.
- 15 A ba kgemetha ka tšhaka ya tlhaa lwa esela,
- 16 Naga ya penologa meraphatshe ya direpa.

- 17 Maje a gwasisa sekgajaja sa polokelo,
- 18 Go leba mogale, mmoi a nyerega marapo.
- 19 Marapo a bone a aga a kgabisitse naga,
- 20 Gaa ja lenong le seboko sa ba sa ntshega.

- 21 Ga feta dingwaga banna ba tswetse tlabano.
- 22 E re go e umakediwa fela ba ile boroko.
- 23 Ga tsamaya ngwanyana wa mosetsana, *Delila*,
- 24 A mo itshokela ka natla, a ba a tlaa ineela.

- 4.1 Kgankgolo ya leboko le ke efe? (2)
- 4.2 Faa sekapuo se se dirisitsweng mo moleng 8 le mosola wa sona. (2)
- 4.3 Naya ponagalo ya poko e e mo meleng ya 18 le 19 le mosola wa yona (2)
- 4.4 Tlhalosa mola 22 jaaka o dirisitswe mo lebokong. (2)
- 4.5 O ithutile eng go tswa mo lebokong la Tumelo? (2)

[10]**LE**

POKO E E SA TLHAOLWANG**POTSO 5: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE**

Buisa leboko le le latelang, mme o arabe dipotso.

MAHUMAPELO A GA PHOKOJWE– MS Kitchen

- 1 Ruri legodimo le ka bo le na le mogala
- 2 Nkabo ke lotlegela Mmopi, ke re a utlwe,
- 3 A thuse, a kgaleme motho re a nyelela,
- 4 Re nyelediwa ke motho le ntšwa ya gagwe.
- 5 Ga ke bewe sebetse monkgwe wa diphologolo!
- 6 Le fa go dutsweng gone go dutswe fela ka nna-
- 7 Monkgwe wa dibatana! Ke ntshitswe lošo-logolo
- 8 Ga twe le ke le bathong mokgwa ke gana ka one.
- 9 Jalo bana ba batho ba mekgwa mme e ngokologilwe,
- 10 Wa me ona fa o gopotswe ke tlhola-e-eme;
- 11 Ga e ke e re go umakwa o didimalelwe,
- 12 Ba re sa me ga se bolotsana ke ntlo-lo-bone.
- 13 Ga nke ke tswa ke sela-sela tsatsi le tlabile,
- 14 Ke itala go lala ke kaila go sa robetswe,
- 15 Ke apare lefifi maeba a sa sedile,
- 16 Ke sikologa badipa – motho le ntšwa ya gagwe.
- 17 Jalo tlhe! Motho ga ke mo je, ga ke mo re sepe,
- 18 O ilwa phifadu fela ke botau, digagodi!
- 19 Ke bona fela ba sa isanyeng gope.
- 20 Ka e le ditshwantshwang bolalomeng bo'babedi.

- 5.1 Leboko le le bua ka ga eng? (2)
 - 5.2 Ke sekapuo sefe se se tlhagelelang mo moleng 13, bolela gore o se bone jang? (2)
 - 5.3 Tlhalosa mola 16 ka mafoko a gago. (2)
 - 5.4 Nopola sekao sa ponagalo ya poko mo molathetong wa 20 o bo o bolele gore o se lemoga ka eng. (2)
 - 5.5 O ithutile eng go tswa mo lebokong le? (2)
- [10]**

PALOGOTLHE YA KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: PADI/DITLHANGWA TSA SETSO

Ditshwaelo ka kakaretso:

- Go boditswe potso ya TLHAMO le DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE go tswa mo pading kgotsa ditlhangweng tsa setso tse di tlhaotsweng monongwaga.
- Batlhatlhojwa ba tshwanetse go araba potso e le NNGWE go tswa mo pading kgotsa ditlhangweng tsa setso tse ba di ithutileng.
- Fa motlhatlhojwa a ithophetse go araba potso ya tlhamo mo KAROLONG YA B, o tshwanetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG YA C.
- Fa motlhatlhojwa a ithophetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG YA B, o tshwanetse go araba potso ya tlhamo mo KAROLONG YA C.

PADI

Araba potso e le NNGWE go tswa mo pading e o e buisitseng.

POTSO 6: POTSO YA TLHAMO**LEBA SEIPONE – Kabelo Kgatea**

Ditshwanelo tsa botho tse re itemogelang tsona mo matshelong a rona gompiano mo pusong di farologana thata le ditshwanelo tsa botho tse di neng di gatakiwa mo malobeng ka puso ya tlhaolele. Tshegetsa tthagiso e ka ditiragalo go tswa mo pading ya *Leba Seipone*. Boleele jwa tlhamo ya gago e nne mafoko a a ka nnang 400–450.

[25]**POTSO 7: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE****LEBA SEIPONE – Kabelo Kgatea**

Buisa nopollo e e latelang, mme o arabe dipotso.

NOPOLO A

Moeka a simolola go segwa ke mala a masesane. A ba bolelela fa a itse pelwana; keetane a simolola go e bona. Banna ba baleele ba lebana mo matlhong.

Yo mongwe a ntsha setshwantsho sa ga Mokwepa. Motswagauteng a bua se a se itseng ka Mokwepa le fa a sa itse kwa Mokwepa a neng a mmolokile gona. A ba bolelela tsotlhe tse di mo diragaletseng kwa polaseng ya ga Mokwepa.

5

E rile fa ba tlosa setshwantsho sa ga Mokwepa, ba ntsha sa mosadi yo a mo thusitseng go tshaba kwa polaseng le go mo fa keetane e e nang le pelwana.

A ba bolelela fa e le ena mosadi yo o mo thusitseng go tshaba kwa polaseng ya ga Mokwepa. Ba lebana gape mo matlhong. Ba ntsha setshwantsho sa monna yo o tshwanang le mosimane *Janie*.

10

'Yo ga ke mo itse, fela o tshwana le *Janie*.'

E rile fa a rialo, yo mongwe a tima setsayamafoko se ba neng ba se fitlhile fa ba ntse ba tlhotlhomisa.

Motswagauteng a wela mafatlha fa ba mo itsise fa Mokwepa le lekoko la gagwe ba tshwerwe. A utlwisiwa botlhoko ke mosadi yo o pelo namagadi yole.	15
'Fela ga ke tshepe gore mosadi yole o molato.'	
'Mosadi yole o molato, fela wena o nnile molemo mo go wena gonne e le motsadi wa gago.'	
Ga sala go le gonnye fela gore pelo ya ga Motswagauteng e eme. A thubega ka selelo jaaka mosadimogolo ljelele a mo rutila.	20
E rile fa a sena a thuba pelo, ba mo fa tšhono ya go itshwaraganya le mosadimogolo Kobbie ka mogala.	
Mosadimogolo a wela makgwafo. A itsise moeka fa kgetse e buseditswe kwa morago. A kopa gore moeka a fe maphodise mogala gore a bue le bona.	
Potso ya ntlha a batla go itse gore ba busa leng ngwana wa gagwe. Monna wa molao a bua fa go tla tsaya sebaka, ka go sa ntse go dirwa dipatlisiso tse dingwe go netefatsa fa lekoko la ga Mokwepa le leletswe ke ditshipi lotlhe.	25

- 7.1 Naya leina la lefelo le Motswagauteng a leng kwa go lona mo temaneng. (1)
- 7.2 Motswagauteng le Janie ba amana jang? (1)
- 7.3 Tlhalosa lebaka le le dirang gore banna ba baleele ba bo ba le mo lefelong leo? (2)
- 7.4 Faa dintlha di le THARO tse di bontshang tsibogo ya ga Motswagauteng fa banna ba baleele ba ntse ba mo fa tshedimosetso ka ga Mokwepa le mosadi yole go ya ka temana. (3)
- 7.5 Naya dintlha di le PEDI tsa semelo sa ga Sepoko o bo o di tshegetse ka mabaka. (4)
- 7.6 Ke ka ntlha ya eng fa Gokatweng a romela lesea kwa go mmaagwe e le sephuthelwana? (2)
- 7.7 Seabe sa tshobotsi ya ga Motswagauteng se thusitse jang mo tsweletsong ya morero? (2)
- 7.8 Seabe sa ga Koot le Teu ke eng mo tharabololong ya bothata? (2)
- 7.9 A padi e, e khutlisitswe ka mokgwa o o neng o o solofetse? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)
- 7.10 Fa Koot e ne e le tsala ya gago, ke kgakololo efe e o neng o ka mo naya yona tebang le tiragalo ya poelano ya gagwe le Motswagauteng? (2)
- 7.11 Go ya ka wena, a go ne go le matshwanedi gore mapodisi a bolelele Motswagauteng fa Gokatweng e le motsadi wa gagwe ntle le go baakanya maikutlo a gagwe pele? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)
- 7.12 O ithutile eng ka ga moanelwa Mosala? (2)

[25]

POTSO 8: POTSO YA TLHAMO**OMPHILE UMPHI MODISE – DPS Monyaise**

Ditlwaelo le ditsamaiso dingwe tsa segologolo di farologana thata le tsa botshelo jwa segompiono. Tshegetsa tlhagiso e, ka go sedifatsa se se neng se dirwa mo malobeng o ikaegile ka padi ya *Omphile Umphile Modise* le se re itemogelang sona mo matshelong a rona gompiono. Boleele jwa tlhamo ya gago e nne mafoko a a ka nnang 400–450.

[25]**POTSO 9: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE****OMPHILE UMPHI MODISE – DPS Monyaise**

Buisa nopo e e latelang, mme o arabe dipotso.

NOPOLO B

Ya re tsatsi lengwe a feta mo mmileng a bona mosadimogolo mongwe a phoka mogodungwana mo mathuding a ntlo ya gagwe. A se ka a itse gore o faposiwa ke eng mo tseleng. Ya re a sa ntse a le kgakala, mosadimogolo a simolola go nyenya.

MmaMosidi a fitlha a nna go bapa le mosadimogolo. Le ene a mo sutela jaaka e kete ke moeng yo o neng a ntse a mo solofetse. MmaMosidi a tlhoma tlhogo. Ga bua mosadimogolo pele, 'Ngwanaka, o a itapisa.'

'Jang, mma?'

'O a batla, ngwanaka. Mme selo o se batlang, se gare ga mpa ya lefatshe. Le gale, e tla re tsatsi lengwe o ntse o tsamaya, o se bone, o sa itse gore ke sone.' A nyenya.

MmaMosidi a tia mmoko. 'Ke tla se bona kae.'

Mosadimogolo a tsikinya tlhogo. 'Fa ke ne ke itse, nka bo ke re ya kwa bolebelebe.'

Matshwenyego a magolo a ga MmaMosidi e ne e le a go gopola gore morwae o tshela bokete. Tsatsi lengwe le lengwe o ne a eletsa go utlwa mongwe a re morwae o tshela monate.

'A o bona se itumetse?'

Ntekwane o botsa motho a sa bolo go boela bonyaneng jwa gagwe a sa tswa go fitlha mo Gouteng, mpho ya go bonela dilo pele e sa ntse e itshekile. Mo malatsing a maloba, Gouteng e santse e le Gouteng, mosadimogolo yo e ne e le mongwe wa batho ba ba neng ba tshajwa jaaka logadima; e re a go supile ka monwana gangwe, o lale o tshaba o welawela le naga, mme le fa go ntse jalo, ba mmokanela jaaka dintshi, kgofa nngwe le nngwe e feta ka ntlo ya gagwe e ise e tswe letsholo; tse di tsamayang ka dikgoka, di sa nwe metsi.

- 9.1 Fa go twe mosadimogolo mo temaneng, go tewa mang? (1)
- 9.2 Tiro ya mosadimogolo yo o mo neileng mo go 9.1 fa godimo e ne e le eng? (1)
- 9.3 MmaMosidi o batla eng mo lefelong le a mo go lona? (2)
- 9.4 Faa dintlha di le THARO tse e neng e le matshwenyego a ga MmaMosidi fa a ne a kopana le Mosadimogolo Malebela. (3)

- 9.5 Naya dintlha di le PEDI tsa semelo sa ga MmaSebolai o bo o di tshegetse ka mabaka. (4)
- 9.6 Ke goreng Motlalepule a ne a sa boele gae fa a lemoga gore o imile? (2)
- 9.7 Seabe sa tshobotsi ya ga Motlalepule mo go thankgololeng ditiragalo tsa padi e ke sefe? (2)
- 9.8 Seabe sa ga Monnamogolo Ofentse mo botshelong jwa ga Modise ke sefe? (2)
- 9.9 A padi e, e khutlisitswe ka mokgwa o o neng o o solofetse? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)
- 9.10 Fa RraMosidi e ne e le tsala ya gago, ke kgakololo efe e o neng o ka mo naya tebang le go lelera ga ga mogatse. (2)
- 9.11 A go ne go siame gore Matlakala a pateletse batsadi ba gagwe go mo isa sekolong? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)
- 9.12 O ithutile eng ka ga kgosi Badirele? (2)
- [25]

POTSO 10: POTSO YA TLHAMO**MASEGO – G Mokae**

Ditshwanelo tsa botho tse re itemogelang tsona mo matshelong a rona gompiano mo pusong di farologana thata le ditshwanelo tsa botho tse di neng di gatakiwa mo malobeng ka puso ya tlhaolele. Tshegetsisa tlhagiso e ka ditiragalo go tswa mo pading ya 'Masego'. Boleele jwa tlhamo ya gago e nne mafoko a a ka nnang 400–450.

[25]**POTSO 11: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE****MASEGO – G Mokae**

Buisa nopo e e latelang, mme o arabe dipotso.

NOPOLO C

Baeng ba babedi ba banna ba lebana ka matlho a a tshwenyegileng, mme mongwe le mongwe a ikaelela go nyenyefatsa nako ya bona ya go ba jela nala, Go se na yo o belaelang bonnete jo bo mo mafokong a ga Goabaona gore molekane wa gagwe o ne a tlaa ba bolaya.

'Ke utlwile botlhoko le nna, mmaMotsepe; ke ne ke solofetse gore ke tlaa mo thusa go diragatsa ditoro tsa gagwe,' rre Selamolela a bua. 5

'Mme kana mašwi ga a tshologe otlhe, a ka nna a boa a di diragatsa, fa fela a sa itlhoboge,' rre *Joseph* Kgotle a mo loma serota go tshedisa mmaMotsepe.

Kgotle o ne a le botlhošwana dikilokerama di se kae go mogokgo wa Sedimosanng. Mme le jalo, a ntse a le mmele le ena; ka ditedu tse di tlamuketseng tse di tshweu, e kete moruti wa kereke ya posetolo. 10

Jaaka mofatlhosi wa ga Masego go tswa bonnyaneng, o ne a itse lelapa la gaabo jaaka a ikitse. Le gore go tlele jang gore ba mo kolobetse ka leina la Masego.

Bomorwarraagwe ba le babedi le bona ba ne ba tswile mo diatleng tsa gagwe, le fa seo a ne a ka se ka a go se bolelela ka pheletso ya bona botshelong e ne e sa galalele jalo. 15

Ka bobedi, bomorwaraagwe ba ne ba mo feta ka dingwaga di le dintsi. Yo mogolo a le sommaamararo le bobedi, yo mogolwane a le somaamabedi le borobongwe.

Joseph Kgotle, o ne a itse sentle gore sebaka sa dingwaga di le sometharo se se neng se kgaoganya Masego le yo mogolwane *July*, e ne e se sebaka sa go nna moopa ga ga mmaabo. 20

E ne e le sebaka sa madimabe ao a neng a aparetse ba lapa la ga Motsepe ka mmaMotsepe a ne a latlhegelwa ke bana ba babedi ba a neng a ba bona mo nakong eo.

11.1 Naya leina la lefelo le mmuisano o, o diragalelang mo go lona?

(1)

- 11.2 Selamolela o amana jang le Masego? (1)
- 11.3 Tlhalosa lebaka le le dirang gore ba bo ba le mo lefelong leo. (2)
- 11.4 Faa dintlha di le THARO tse Kgotle a ne a di itse ka lelapa la boMasego. (3)
- 11.5 Naya dintlha di le PEDI tsa semelo sa ga Goabaona o bo o di tshegetse ka mabaka. (4)
- 11.6 Ke goreng *Schalk* a ne a fudugisa *Lisbeth* mo polaseng? (2)
- 11.7 Seabe sa ga MmaSontaga mo botshelong jwa ga Masego ke sefe? (2)
- 11.8 Seabe sa ga Ntsime mo tsweletsong ya ditiragalo ke sefe? (2)
- 11.9 A padi e, e khutlisitswe ka mokgwa o o neng o o solofetse? Tshegetsa karabo ka le lebaka. (2)
- 11.10 Fa *Sanna* e ne e le tsala ya gago, ke kgakololo efe e o neng o ka mo naya yona tebang le tiragalo ya mo beseng? (2)
- 11.11 A go ne go siame gore Kgabo Motsepe a tekete Masego ka a ne a imile? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)
- 11.12 O ithutile eng ka ga moanelwa *Vusi Mgoma*? (2)

[25]

POTSO 12: POTSO YA TLHAMO**NTLHOMOLE MMUTLWA – OM Lobelo**

Ditlwaelo le ditsamaiso dingwe tsa segologolo di farologana thata le tsa botshelo jwa segompieno. Tshegetsa tlhagiso e, ka go sedifatsa se se neng se dirwa mo malobeng o ikaegile ka padi ya *Ntlhomole Mmutlwa* le se re itemogelang sona mo matshelong a rona gompieno. Boleele jwa tlhamo ya gago e nne mafoko a a ka nnang 400–450.

[25]**POTSO 13: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE****NTLHOMOLE MMUTLWA – OM Lobelo**

Buisa nopo e e latelang, mme o arabe dipotso.

NOPOLO D

Matsetseleko ka nako eo, o ne a tsamatsamaya a tsentse mabogo mo kgwatlheng kgotsa kgetseng, e kete leburu le lekola tshimo ya lona ya maphutshe. Matsetseleko o ne a ba lemoga, a ntsha matsogo mo kgwatlheng kgotsa kgetseng, e kete motho a ipaakanyetsa go lwa. E rile go setse dikgato di le pedi gore ba fitlhe fa go ena, boraro jwa salela kwa morago. Ga atamela mosetsana a le mongwe fela.

5

Go bontsha sentle fa e le ene yo o emetsweng foo. Go ne go itemosa sentle gore, e rile a utlwa pitso, a laletsa tsala ya gagwe go ya nae kwa a bitswang gone. Mosetsana yo, e ne e le Palesa. O ne a fitlha a leba Matsetseleko mo matlhong, pele a mo dumedisa. Palesa o ne a sa itse kwa tshimologong gore o bitswa ke mang.

Ke ka moo o ileng a laletsa Mmathapelo go mo tsamaisa tsela go bona gore ke mang yo o ka tswang a mmita kwa lefelong leo a sa le itseng.

10

Palesa o ne a nyema ditokololo, a tlhoka puo, tlhogo ya gagwe ya itotlela a ba a welwa ke letshogo le legolo. O ne a sa tshepe se matlho a gagwe a neng a mmontsha sona. Matsetseleko o ne a ntsha letsogo, a gogela Palesa gaufi le ena. 'Dumela Palesa, mothonyana wa me.' Puo ya ga Matsetseleko e ne e le kwa tlase thata, loleme lo ngaparetse magalapa, a sa itse gore a simolole kae a feletse kae.

15

Bobedi jo bo ne jwa nnela go tshwaratshwarana e kete batho ba bina mamodikwadikwane. Ba ne ba tlamparelana sebaka, dikeledi tsa ga Palesa di setse di rotha go tswa fa seledung. 'Matsetseleko, le bojaanong ga ke ise ke dumele gore ke bona wena,' Palesa o ne a bua jalo ka mowa o o kwa tlase tota, ka nako eo o ne a kgomaretse Matsetseleko e kete sengaparile mo kausung ya modisa wa dikgomo.

20

Boraro jo bo neng bo felegeditse Palesa foo, bo ne bo sa tlole bo le teng foo. Bo nyeletse, go bontsha sentle fa bo lemogile gore maemo ga a sa ba letla gore ba bo ba le foo. Palesa o ne a leka ka ditsela tsotlhe go fetola Matsetseleko maikutlo, mme ga pala. O ne a a lopa Matsetseleko gore a mo itsise kwa a nnang gone, mme ena Palesa o tlaa leka ka bojotlhe go dira seo sephiri, mme le gone o ne a tlolega. Matsetseleko o ne a tlhalosetsa Kgosi Kgololo gotlhe go a go boneng koo.

25

- 13.1 Naya leina la lefelo le Matsetseleko le Palesa ba leng kwa go lona mo temaneng. (1)
- 13.2 Palesa le Matsetseleko ba amana jang? (1)
- 13.3 Tlhalosa lebaka le le dirang gore ba bo ba le mo lefelong leo. (2)
- 13.4 Faa dintlha di le THARO tse di bontshang letshogo la ga Palesa fa a kopana le Matsetseleko go ya ka temana. (3)
- 13.5 Naya dintlha di le PEDI tsa semelo sa ga Kukama o bo o di tshegetse ka mabaka. (4)
- 13.6 Ke goreng Baagileng a ne a sa bolelela Mmathapelo ka go ya ga gagwe kwa moletlong wa ga Palesa? (2)
- 13.7 Seabe sa tshobotsi ya ga Matsetseleko fa a le kwa Kgaladi se thusisitse jang mo tsweletsong ya ditiragalo? (2)
- 13.8 Seabe sa magodu ke eng mo tharabolong ya bothata? (2)
- 13.9 A padi e, e khutlisitswe ka mokgwa o o neng o o solofetse? Tshegetsa karabo ka le lebaka. (2)
- 13.10 Fa Baagileng e ne e le tsala ya gago, ke kgakololo efe e o neng o ka mo naya yona tebang le tiragalo ya kwa Dilalelo Lodge? (2)
- 13.11 A go ne go siame gore Mmathapelo a latele Baagileng kwa dikgaisanong tsa boPalesa? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)
- 13.12 O ithutile eng ka ga moanelwa Palesa? (2)
- [25]**

KGOTSA

DITLHANGWA TSA SETSO

Ditshwaelo ka kakaretso:

- Go boditswe potso ya TLHAMO le DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE go tswa mo ditlhangweng tsa setso tse di tlaotsweng monongwaga.
- Batlhatlhojwa ba tshwanetse go araba potso e le NNGWE go tswa mo ditlhangweng tsa setso tse ba di ithutileng.
- Fa batlhatlhojwa ba itlhophetse go araba potso ya tlhamo mo KAROLONG YA B, ba tshwanetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG YA C.
- Fa batlhatlhojwa ba itlhophetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG YA B, ba tshwanetse go araba potso ya tlhamo mo KAROLONG YA C.

POTSO 14: POTSO YA TLHAMO**DITLHANGWA TSA SETSO – G Leeuw le ba bangwe**

- 'Tlholego ya Bakgatla ba ga Kgafela'
- 'Leboko la dikgomo'

Sekaseka naane ya 'Tlholego ya Bakgatla ba ga Kgafela' le 'Leboko la dikgomo' mme o bontshe ka moo sebetse le bonatla di neng di tlhokega ka teng mo setšhabeng sa Batswana go dibela bogosi le ditsabona. Boleele jwa tlhamo ya gago e nne mafoko a a ka nnang 400–450.

[25]**POTSO 15: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE****DITLHANGWA TSA SETSO – GS Leeuw le ba bangwe**

Buisa nopo e e latelang, mme o arabe dipotso.

NAANE: 'MMUTLA LE THOLO' – CLS Thobega, G Litheko**NOPOLO E**

Dimo a atlhama, a batla go kometsa Mmutla yo o gautshwane nae. Mmutla a nnela go rapela ka boikokobetso, a re: 'Tsweetswee, Tholo o se ka wa mpolaisa Dimo sejabatho. Ke ne ke itheile ka re ka Dimo a sa ntse a thulametse, o tlaa kgona go mmolaya ka a feditse setšhaba gongwe le gongwe. Fa o ka nkgolola wa se ka wa mpofa ka lenaka la gago le le leele, ruri ke tlaa go supetsa maungo a a botshe a dikgwa kwa a leng gona. O tlaa ja, o bo o nona, o gwantagwanta ka boitumelo go bogolo!' 5

Lenaka la ga Tholo la tabogela pele. La kgama Mmutla. Dimo a babalelwa ke go tlhajwa ke bogale jwa lona. Dimo a galefa, a batla go kometsa Mmutla. Mmutla a rothisa dikeledi tsa bohutsana, a re: 'Tsweetswee Tholo, ke ne ke sa dire ka bomo fa ke re o bolae Dimo. Ke ne ke itheile ka re gongwe o tlaa kgona ka go fitlhela a robetse. Ke eng o sa nkgolole ka itsamaela, tsweetswee?' 10

Thola a galefa thata, a re: 'Mmutla o ithaya o re o letlhale. Ga ke diphologolo tse o tlholang o di tshamekisa. Ga ke molekane wa gago. Tsatsi leno o tlaa nkitse sentle.' Ya re Tholo a rialo, Mmutla a nnela go bonyabonya matlho ka letshogo le legolo. 15

- 15.1 Tiragalo e e mo temaneng e diragalela kwa kae? (1)
- 15.2 Naya dintlha di le PEDI go tswa mo temaneng tse di bontshang maikutlo a ga Mmutla. (2)
- 15.3 Seabe sa Tholwana e nnile sefe mo tharabololong ya kgotlhang ya ga Mmutla le Tholo? (2)
- 15.4 Faa dintlha di le PEDI ka semelo sa ga Mmutla o bo se tshegetse ka lebaka. (4)
- 15.5 Fa o ka bo o le Tholo, Mmutla a go tsentse mo mathateng, o ne o tlaa dira eng? (2)
- 15.6 Go ya ka wena, a go siame gore Mmutla a gane go thusa Tholo etswa ena a mo thusitse fa a ne a bofilwe ke lenaka la gagwe? (2)
- 15.7 O ithutile eng go tswa mo ditshwenyaneng tse di thusitseng Tholo? (2)

LE

Buisa leboko le le latelang, mme morago o arabe dipotso tse di fa tlase.

'LEBOKO LA BAKWENA' – MOM Seboni**NOPOLO F**

1	Dikolobe tsa ga Mfeta-a-Mogale,
2	Tse di tlabang ntšwa di hulere,
3	Boijane ba ga Ketlakwena selemo bo a bo bo tla jang?
4	A bo tla ja theko ya marumo a bona?
5	Ke maganana mankga nama
6	Mankga 'nama di mafura.
7	Tshoswane tsa go loma botlhoko lesonya,
8	Tse di lomileng Kabane a kakabala,
9	Makgakga a mantsho a Mmaseote sa naga,
10	Ba ba suleng ba se na molai,
11	Ba bile ba se na tsebe ya go utlwa.
12	Ngwale boela yo o mmokile,
13	O boka o sa itse 'ina ja gagwe,
14	Ina ja gagwe ke matsodimatsoke.

- 15.8 Ke sekapuo sefe se se dirisitsweng mo mola 3? (2)
- 15.9 Kgankgolo ya leboko le ke efe? (2)
- 15.10 Naya ponagalo ya poko e e mo meleng 5 le 6 le mosola wa yona. (2)
- 15.11 Tlhalosa mela 7 le 8 ka mafoko a gago. (2)
- 15.12 Ke thuto efe e o e ungwileng go tswa mo lebokong le? (2)

[25]**PALOGOTLHE YA KAROLO YA B: 25**

KAROLO YA C: TERAMA

Ditshwaelo ka kakaretso:

- Go boditswe potso ya TLHAMO le DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE go tswa mo terameng e o e tlhaoletsweng monongwaga.
- Batlhatlhojwa ba tshwanetse go araba potso e le NNGWE go tswa mo terameng e ba e ithutileng.
- Fa motlhatlhojwa a itlhophetse go araba potso ya tlhamo mo KAROLONG YA B, o tshwanetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG YA C.
- Fa motlhatlhojwa a itlhophetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG YA B, o tshwanetse go araba potso ya tlhamo mo KAROLONG YA C.

POTSO 16: POTSO YA TLHAMO**MATSAPA DI A TSAYA KAE? – SS Mokua**

Mo botshelong motho ga a iphetse a le esi, o tlhoka batho ba bangwe go mo gakolola. Setlega tlhagiso e ka ditiragalo go tswa mo teramakhutshweng ya 'Sekoropolapa'. Boleele jwa tlhamo e nne mafoko a a ka nnang 400–450.

[25]**POTSO 17: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE****MATSAPA DI A TSAYA KAE? – SS Mokua**

Buisa nopo e e latelang, mme o arabe dipotso.

NOPOLO G

Batho ga ba tshwane.

NOMALANGA:	Mong wa tiro eo, o dira kae?	
MOREMI:	Ke mooki.	
NOMALANGA:	Rra, o tlaa intshwarela.	
	Fa e le mooki ena ...	
MOREMI:	Ga ke go utlwe.	5
	Goreng o sa batle go thusa mooki?	
NOMALANGA:	Ke tlaa go bolelela nnete, nnete e e se nang bana ba phefo.	
MOREMI:	Ke yona e ke e batlang.	
NOMALANGA:	Rona bathusi, re a kopana ka dinako tse dingwe.	
MOREMI:	Ao!	10
	Lo a kopana?	
NOMALANGA:	Go ntse jalo, mme ga re kopanele fano.	
MOREMI:	Mm! Ke a utlwa.	
NOMALANGA:	Batho ba ba thusang baoki ba a lela.	
MOREMI:	(O gakgametse)	15
	Ba lelela eng?	
NOMALANGA:	Baoki ga ba a ba tshwara sentle.	
	Ba ba tsosa masigo.	
	Fa ba dira bosigo, dipelo tsa bona di nna botlhoko.	
	Ba gopola gore banna ba setse le bathusi.	20

MOREMI:	Kgaitradiaka, o buile, go lekane. Ke go utlwile ka tsoopedi. Ka gore ke ne ke setse ke buile le mooki Matlhare, go botoka gore ke tsamaye le wena kwa go ena o tle o mo ipolelele.	25
NOMALANGA:	Ke gopola gore fa e le nna ke mmolelelang, o tla nagana gore ke gana o tla go mo thusa.	
MOREMI:	Ga go molato. Re ka tsamaya, ke mmolelele. O a itse o ntshositse. (Ba a tshega) A re tsamae. (Ba tsamaya ba ntse ba bua.)	30
NOMALANGA:	Batho ba ba thusang baoki, fa ke ba bolelela gore fa go le maruru wa re ke ithobalele, ba a gakgamala	35
MOREMI:	Go reng?	
NOMALANGA:	(O a tshegatshega) Ba re nna ke a gae. Ba eletsa go thusa barutabana. (Ba goroga kwa ga Matlhare)	40

- 17.1 Mmuisano o, o diragalela kwa ga mang? (1)
- 17.2 Ke eng se se tlhodileng mmuisano o o mo temaneng e? (1)
- 17.3 Naya dintlha di le THARO go tswa mo temaneng tse Nomalanga a neng a sa itumelele tsona ka baoki. (3)
- 17.4 Puo e e reng 'batho ba thusang baoki ba a lela', e kaya eng? (2)
- 17.5 A mafoko a ga Nomalanga a gore ga a batle go direla baoki, a nnile nnete? Tshegetsatsa karabo ka lebaka (2)
- 17.6 Nomalanga le ngwana wa mangwaneagwe Moremi ba farologana jang? (2)
- 17.7 Naya dintlha di le pedi tse di supang fa tota batho ba sa tshwane. (4)
- 17.8 Seabe sa ga Nobutlhe ke sefe mo tswelatsong ya ditiragalo tsa teramakhutswe ya 'Batho ga ba tshwane'? (2)
- 17.9 Semelo sa ngwana wa ga mmangwaneagwe Moremi se nnile le seabe sefe mo botshelong jwa ga MmaMoremi? (2)
- 17.10 Fa o ka bo o le Matlhare, motho a gana go nna mothusi wa gago ka ntlha ya maitsholo a bathapi ba bangwe, o ne o ka dira eng? Tshegetsatsa karabo ka lebaka. (2)
- 17.11 Go ya ka wena, a go siame gore Nomalanga a tseye tshwetso ya gore baoki ba a tshwana? Tshegetsatsa karabo ka lebaka. (2)
- 17.12 Moterama o re ruta eng ka ga Nnaniki? (2)

[25]

POTSO 18: POTSO YA TLHAMO**GA SE LORATO – MJ Magasa**

Mo botshelong motho ga a iphetse a le esi, o tlhoka batho ba bangwe go mo gakolola. Setlega tlhagiso e ka ditiragalo go tswa mo terameng ya 'Ga se lorato'. Boleele jwa tlhamo e nne mafoko a a ka nnang 400–450.

[25]**POTSO 19: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE****GA SE LORATO – MJ Magasa**

Buisa nopollo e e latelang, mme o arabe dipotso.

NOPOLO H

GADIFELE:	(Ka kutlobotlhoko.)	
	Banaka, wena Lesego le Emang,	
	Emang lo tiye mo tumelong.	
	Lo lesego ka lo sa ntse lo na le mmaalona	
	Yo e reng lo bua a lo reetse.	5
EMANG:	Ditiro tsa Modimo ga di fele	
	E bile Modimo ga o ke o o latlha ope.	
	Se se safeleng se a bo se tlhola.	
	Yo o simololang ka monate o tlaa fetsa ka botlhoko.	
	Jaanong lona ka lo simolola ka botlhoko,	10
LESEGO:	Lo ya go fetsa ka monate.	
	(Ka mesunetso ya selelo.)	
	Gona rre ena o nna kae?	
	Le fa e le gore o akgiwa ke ditiro	
	A sa kgone go tla gae,	15
LESEGO:	Ke eng a sa re romelele madi	
	O tle o re rekele dijo?	
	(Ka khutsafalo.)	
	Le gone tiro ya bona e botlhoko	
	E e sa kgoneng le go mo fa boikhutso	20
LESEGO:	Kana o tshwanetse go nna a tla gae	
	Go tla go ikhutsa malatsinyana.	
	Le gale a re nneng re rapele,	
	Modimo o tlaa re utlwela botlhoko.	

GADIFELE:	(Ka mafoko a kgomotso.)	25
	Moopedi mongwe o rile; 'tshepa thapelo'.	
	Fa re ntse re mo rapelela	
	O tlaa be a boele gae,	
	Kana 'maropeng go a boelwa'.	
	Fa lo bua ka boikhutso, lo bua sentle.	30
	Ya gagwe ga ke itse gore o e jetse kae?	
	Jaaka ke re se se sa feleng se a tlhola,	
	Mathata a rona a tla fela.	
	Tsatsi lengwe lo tlaa imakalela	
	Lo tswelletse pele mo botshelong.	35
	Ba ba ntseng ba lo sotla ba,	
	Ba tlaa tsoga ba lo swabela.	
	Fela fa ke santse ke phela	
	Ga nkake ka lo latlha,	
	Ke tla nne ke lo tlabatlabela.	40

- 19.1 Mmuisano o, o ka ga mang? (1)
- 19.2 Ke eng se se tlhodileng mmuisano o o mo temaneng e? (1)
- 19.3 Naya dintlha di le THARO go tswa mo temaneng tse Gadifele a rotloeditseng bana ba gagwe go itiisa ka tsona. (3)
- 19.4 Puo e e reng 'khutsana e gola ka mašwi a merakana' e kaya eng mabapi le bana ba ga Gadifele? (2)
- 19.5 A mafoko a ga Gadifele a gore 'sesafeleng se a bo se tlhola, yo o simololang ka monate, o feleletsa ka botlhoko', e nnile nnete? Tshegetsatsa karabo ka lebaka. (2)
- 19.6 Maitsholo a ga Emang, Lesego, Sentebaleng le Morake a tshwana jang? (2)
- 19.7 Tlhalosa gore bokao jwa maina a badiragatsi ba babedi ba, Lesego le Emang bo thusitse jang gore ba fenye dikgwetlho tse di neng di ba lebane. (4)
- 19.8 Semelo sa ga morutabana Diemeng e nnile sefe mo botshelong jwa ga Emang? (2)
- 19.9 Seabe sa ga *bra Dan* ke sefe mo tsweletsong ya morero wa terama ya 'Ga se Lorato'. (2)
- 19.10 Fa o ka bo o le Angy, mme o bona bana ba ga Motsamai ba dila ka ntlha ya gago, o ne o ka dira eng? (2)
- 19.11 Go ya ka wena, a go siame gore e re bana ba bangwe kwa sekolong ba dila, o ba bitse *diarmskepsels*. Tshegetsatsa karabo ka lebaka. (2)
- 19.12 Moterama o re ruta eng ka ga *Gladys*. (2)

[25]

PALOGOTLHE YA KAROLO YA C: 25
PALOGOTLHE YA TLHATLHOB: 80

